

VÁLSÁG.

KORA reggel távirattal keltették fel: a délutáni gyorsal érkezem, anyád. — Anna perdült és felnevetett. Már kapkodta magára a ruhát, mialatt a lánynak beszélt:

— Most aztán sietni kell; nagytakarítást mindenütt! Anyámnak jó szeme van.

A nagy párnahabokat dobálta, látszott, teli kedvvel állott munkához. Néha dal szökött ki a száján: lala, lala.

A szétszórt ruhákon napfoltok labdáztek, széles híddal tört be a fény, szivárványos pászták villóztak szerteszét. Májusi reggel volt. A város még alig ébredezett, a domb villás kertjeiben puhán maradozott a csend, de messzebb gyárkémenyek füstje kóválygott felfelé s a levegő kék boltja arra elszennyesedett. Lassan itt is ébredés zajgott, imént még úgy állt a levegő, mint zárt templomokban, most rajzó bogarak döngicséltek, szellőrebbenésre derékig hajladoztak a fűszálak és pillangózott a sok hulladozó szírom. Anna kihajtotta nyakát az ablakon. Olyan volt a reggeli szellő, mint tisztító, jószagú permet. Nagyokat lélekzett. Furcsa, vérig izzó várakozás csapkodott benne, jól esett volna nagy kiáltással könnyíteni: élet, élet!

Ugy mászkált a munkában, mint egy fényen kedvet kapott bogárka. Használt ruhát válogatott. A sarokba dobáltak közül egyszerre eléje esett az ura kintfelejtett inge, egy percet rámeredt s mint rossz bűnjelt, sietve tömte a többi közé. Rándított a vállán, de két kis bosszús ránc maradt makacsan a szemöldökök között.

Dél felé bírálva nézett szét az egybenyitott szobákon. Fürdő után volt. Imént a tükör előtt maga is elcsodálkozott, hogy milyen szép és üde a képe. Mint egy napfényre ébredt hajnalkavirág.

Egyre tudatosabb lett. Ilyeneket gondolt: valami igen készülődik velem, felnyitla a szemem. Ideje volt.

Ekkor kopogtak. Magas, barna férfi jött. Benedek György. Megállt tétován.

— Itt vagyok — kiáltotta Anna — és nyitva maradt szájában ragyogtak a fogak. És fontoskodva mondta: Anyám jön, táviratot kaptam.

Az ablak előtt álltak. Melegen fülledt befelé a déli illat, a fűbeérő lombok alatt munkásbogarak zsidbadtak, a virágok bezárták kelyheiket és a párás hőben aléltnak hangzott a harang.

— Szép — mondta Anna. A férfi átölelte. Így maradt vele félíg

húnyt szemmel, aztán egyszerre ránevette mind a két szemét és kibujt a karjából.

— Meg kell beszélünk a dolgokat, de előbb nézzen szét.

A szobákra mutatott és megindult. Mintha illatból keményítettek volna össze, egyre telibb lett vele a lakás. A férfi homlokát törülte, ahogy megállt dűnyögősen, látszott, megszeretné csípni a beszéddel :

— Ez kell maguknak : lakás meg ruha ! Csak ez !

Aztán egy lépéssel közelebb érve :

— Mintha valami változás lenne magán !

— Uj parfümöt használok.

— No, ne térjen ki ; a lényében van.

— Hát van a lényünkben ennél lényegesebb?

Öncsúfolás volt-e vagy csak tréfa? Nagy nevetéssel vetette magát a pamlagra. De ahogy felnézett, már farkasszemet nézett. Aztán, mint egy finom kis hernyó, begubózódott ravaszán. Mindig így volt. Csak a várakozásaiban érezte lobogni a vágyat, amint szemtől-szemben ültek, macskajáték kezdődött : hiú vigyázat, önkínzás, feszült tetszelgés.

— Ha tudná maga, hányszor mondtam el délelőtt : Istenem, uram, csak most az egyszer segíts meg — mondta puha hanggal. Sírás volt benne és tréfa is egyszerre. Szemben a tükörben látta villanós haját, mely, mint aranysejtem röpködött, az arca megsápadt, mint a kerti labdarózsák. Melyet sóhajtott akkor. Aztán izgatott lihegéssel beszélt. Kellott ez ; napok óta érzésekkel verte el a gondolatot, izzottak, lobogtak benne, de egyik a másikat el is hamvasztotta ; most sorra akarta venni mindet.

— Maga ma este itt lesz nálunk vacsorán. Azt akarom, hogy az anyám ismerje meg és csak aztán avatom be a dolgunkba. Csak arra rá ne jöjjön, hogy azért utaztattam el Jenőt. Még a bűnt is előbb megbocsátaná, mint a ravaszságot. De hát tehettünk-e egyebet?

Benedek szólni akart ; nem hagyta.

— Tudom, mit akar mondani, hallottam már magától eleget, hogy őszintének és egyszerűnek kellene lennünk. Hahaha ! Csak maga nem ismeri a helyzetet ! Talán nekem nem lenne könnyebb a tényeknél maradni és nem komplikálni csellel? Elég az idegenekkel, legalább az anyámmal beszélhetnék így : Nézd, drágám, rövid leszek : az uramat elutaztattam pihenni, mert el akarok tőle válni, de ne félj semmitől, férjhez megyek megint. Csak neked segítened kell, ezért táviratoztam . . . Hahaha !

Hosszú pillanatokig tartott ez. Keserű nevetés volt, ahogy elhallgatott, a szeme megfényesedett és a hangja akadozott :

— Maga ezt nem értheti ; maga előtt kicsinyeskedés. Boldog a férfi : valamit megkíván, aztán elhatározza s már csak ezt az egyetlen célt látja. Kicsit kegyetlenek . . . Hagyjon, most ne érjen hozzám !

Benedek már előbb melléje állt, most úgy kapta ölje, mint egy madarat, de Anna visszapattant, mint egy labda :

— Mondtam, hagyjon! A mi házasságunkat Jenővel jeligére építettük. A két józan öreg igaza kristálynak látszott, amit szó nélkül elfogadtunk. Hogy például csak egyet mondjak: Férfi keresi a kenyeret, asszony őrzi a becsületet. Aztán: A dolgok csak úgy jók, ahogy mindig is jók voltak; sokat tesz a próba.

Nevetéssel kísérte. Hogy elhallgatott, egyszerre megöregedve komoly volt, a körmeit nézte s az a két kis ránc megint bemélyedt a szemöldökök közé. Hallgatott. Azt már nem mondhatta el, hogy ezekért volt olyan fülledt élet az övék; ajjaj, ha tudnák az emberek, hogy a kényelmes, megbízható előrejutással haladó évek mennyi elégedetlenséget fojtanak el az emberek előtt. Hányszor gondolt egy kis fiatalos kilendülésre, de csak az urára nézett és hangfogót tett szájára rögtön. Évek kellettek, míg megsejditette, hogy egy asszony életében az első férfi csak félválasz, a második kell ahhoz, hogy egész választ adjon.

Benedek nyugodtan várt. Csak úgy véletlenül csúszott ki a száján:

— Nem kellett volna idehívni az anyját.

— Ezt ne mondja!

— De igen! Ez gyengeség és gyávaság.

Haragos keményen fogta az asszony kezét:

— Repülnünk kellett volna, nem másznunk. Gyenge kis asszony, maga ezt nem érti! Maga nem érzi, hogy minden új fordulat csak zavart és kétséget hoz; magának tanácskozás kell. Még nincs tisztában magával. És hogy képzeled, hogy az édesanyja most egyszerre kicserélődik és rögtön megért bennünket?

Az asszony elkapta magát, a férfi utána. Kis mahagóni asztal állt közöttük, elgurult, mint egy játék. Ügyetlen, nagy mozdulatok csapkodtak az asszony után. Aztán együtt nevetgéltek:

— Megvagy!

— Meg.

— Az kellene, hogy rögtön gyere!

— Hogyis ne! Persze, hogy a szeretője legyenek?

Benedek lehülve engedte el. Inkább csak önmagában dünyögte: a szavak ízléstelenségét csak asszony szereti így magába kóstitolni.

— Könnyű a férfinak — mondta Anna. Felnevetett. Különgyökerű virág volt most, akit igazában le nem tör soha senki. Tudta magáról, hogy szép és kellett neki ez a tudat. A nyaka megnyúlt, ahogy messziről nézett a férfin végig. Mintha csak kimondta volna: Ismerem én ám magukat. Beszélt az anyjáról aztán tovább:

— Igenis, kell, hogy itt legyen! Majd meglátja, milyen drága teremtség. Az ő élete csak apró-cseprő családi harcokból állt, kívülről nem került bele semmi. De én szeretem, hogy ilyen, még az akkurátus szigorúságát is szeretem. Elképzelni is rettenetes egy bohém mamát! Várjon, egy hasonlattal jelképezem: Olyan, mint a nyári reggelek, serény munkát és rendet juttat az ember eszébe.

Benedek józan figyelésekkel a mozgását követte. Többször volt

úgy, hogy mialatt az asszony kajlán dobálta szavait, gyanuja támadt, hogy ez nem is szeret mást, csak a tulajdon hangját, csak ilyenkor lelkes, csak ebben melegszik fel; minden egyébnél látszik rajta az unalom, a hallgatásban csenevész lesz, mintha hirtelen dér csipné. Szeretett volna valami gorombaságot mondani, amivel kicsit megbosszanthatná, például: hiába beszél maga nekem annyit, engemet be nem csap; én tudom, hogy maga nem szeret senkit, se az anyját, se engemet. Az egyik-től fél, a másikkal fontoskodik; ennyi az egész... De csak nézte gyáván, hogy milyen apróka, filigrán és hogy tartja mégis a kezében és hogy nyugtalanít maga körül mindent. Csak egy korty ital, de erős, amitől az ember egy életre megbolondul. Beleizzadt, ahogy nézte. Ha csókolhatná, ha kedvére ölelhetné, ha visszaadhatná csak egyetlen percben ezt a sok, e meggyötrő idegességet, talán itt hagyná örökre; de meg kellett magát adni. Anna még egyre beszélt; érvek, okoskodások, tervek pattantak ki, aztán kész programot állított eléje.

— Szeretném a nyelvecskáját levágni — mondta akkor tréfába rekedten Benedek; aztán hajtott egyet a derekán — ahogy akarja. Itt leszek...

* * *

Már indulni kellett, a nap lefelé hajlott, a kert sötétedett. A kapu előtt tülkölt a kocsi. Akkor nagy gonddal tükör elé állt. Kis kalapjában, bolyhos felöltőjében olyan volt, mint egy finomfogású hegyi gyopár. Örült magának. Mintha mondaná: jó élni, de jó nekem, hogy végre rájöttem erre.

Csak épen, hogy kiért. A vonat gőzölt és rögtön feltűnt Boroványiné prémes kabátja. Ahogy jött, látszott rajta a jómodú élet nyugodt mozgása. A kényelmes vidéki derű már befejezettséget adott öreg arcának. A hangja is olyan volt, mint egész lénye: kicsit szűkméretű józan, de mindig a maga bölcs igazában hívő. Ahogy a lányát közelből nézte, két szembogarát rögtön behúzta.

— Ugy találok, vékonyabb vagy, beteg voltál?

— Dehogy!

— Akkor jó. Fess vagy. Jenő miért nincs itt?

— Két napja elutazott, azért táviratoztam érted.

A kocsi megindult. Az öregasszony jobban rászúrta a szemét; bírőtekintet volt, kérlelhetetlen és biztos.

— Valami baj van? — kérdezte.

Anna nevetgélt:

— Ah, ugyan! Kimerítette a dolog; az utolsó hónapokban igen felkapták; megduplázódtak a peres ügyei. Már olyan ideges volt, hogy félteni kellett. Én mondtam, menjen Füredre, ilyenkor az csendes, kedvire pihenhet az ember.

Felhő volt Boroványiné arcán. Hervadó bőrén a finom hálózati sűrűbbre futott, szeme alatt az árkok megsötétedtek és szája, ahogy

beharapta, szinte eltűnt most. Nem árulta el, hogy mire gondol, csak annyit mondott :

— Sajnálom ; elterveztem egy kis hármastarokot, apád az este irigykedett is.

A kocsiszaladt. A meghűvösödött estalkony csipett, mint a jó hideg víz. De kellett ez ; örömrészt, életvidéget hozott. Boroványiné változtatott magán, kiegyenesedve féloldalt hajoltan nézte a tűnő utcákat. Mire a hídhöz értek, fiatalság csengett a hangjában :

— Jó néha kimozdulni hazulról, milyen más világ ez ! Apádnak se ártana . . .

— Egyszer már kimozdulhatna ő is — mondta Anna.

— Hagyd el ! Szóba se lehet hozni, rögzöttebb a szokásaiban, mint valaha.

Anna ellágyulva hallgatott. Ez a pár szó elhozta neki azt a szűkszavú, karakán öreg embert ; látta makacskodó basatartását, mokány fordulásait a széles boroványi udvarban. A morgásáról sohse tudja senki, hogy tréfa-e vagy káromkodás, de rezzen rá a cseléd. Aztán mennyi minden rajzolódik még így emlékbén is köréje : a jegenyés utak, a selymes völgyek, a dimbek-dombok széles mezői . . . E pillanatokban előntötte a hála, olyan jó, biztosságos úri érzést hoztak neki így városbakerülten is és fontoskodva kérdezte :

— Milyennek ígérkezik a szőlő ? Nem érte fagy ?

Most már hazáig egyébről se beszéltek.

Az alkonyodás estévé szürkült. A nyíló tamariszkuszok, mint habos fellegek omlottak a fűbe. Földillatú párák áradtak, szinte hallatszott az esti lélekzés. Bent a szobákban duruzsolt a tűz. Az öregasszonyt mosoly öntötte el, jókedvvel szólt :

— Okosan tettétek, este még néha foga van az időnek.

Csak épen ledobta a kalapot, köpenyt, sorra járta a négy szobát.

— Jó lakás ; pompás, hogy ilyen közel van minden egymáshoz. Bizony otthon, mire végére érünk a takarításnak, holtfáradtak vagyunk. Az a hosszú folyosó, az a sok felesleges zeg-zug ! Ezért örültem én, hogy te városi asszony leszel. Meg kell hagyni, rendet tartasz.

Anna hallgatva nézte az anyját. Már előbb látta, hogy elől hiányzik egy foga, most a lámpafény alatt még jobban szembeötlött, és egyre több részvétet, hálát adott a szívének. Határozottan megöregedett, mióta utoljára látta.

— Drága jószágom, te — mondta akkor.

Boroványiné az öreg emberről beszélt, előbb beharapta a száját és sóhajtott :

— Csak egyszer ki lehetne már zavarni a pusztáról, egészen befüledt. Mennyit biztattam tavaly, menjen a köszvényével Hévízre, ígerte is, hogy majd aratás után, aztán jött a vadászat és nem hozhatuk többet szóba. Évről-évre nehezebb lesz vele. Most már a szokásai valóságos rigolyák. Még tavaly megyegyülésekre beberándult hébe-

hóba; legalább ilyenkor volt egy kis nyugalom, tarthattunk nagy-takarítást, de most már hónapszám se mozdul, félti a kényelmét. Ilyen az öregség. Pedig áldott jó ember.

Anna vele sóhajtott. Még gyermekkorából ismerte a panaszokat, de akkor félelmesebbek voltak. Egy idő óta tudta, hogy az egész csak a hosszú életharc megadásán könnyítő lázadás. Veszélytelen, csak anyyi, mint a száraz szél, vihar nélkül taszítja a levegőt.

Az öreg megnyugodtan beszélt másról:

- Meddig marad Jenő?
- Néhány hetet.
- Nos és mért nem mentél vele?
- Eszünkbe se jutott.
- Pedig Füred ilyenkor szép.

Anna mozdult. Pár pillanatig nem látszott az arca s ahogy visszafordult, már homlokig lángolt. Az öregasszony, mintha igen messzi dolgokban keresgélne, leeresztett pillákkal mosolygott. A hangja is fürdött, csobogott és fiatal lett, ahogy beszélt:

— Jó régen egyszer én is egyedül pihentem Füreden. Ó, Füred akkor egészen más volt! Te még gyerek voltál. De apád nem hagyott soká egyedül, utánam jött.

Kint csengettek és rögtön férfi lépések hallatszottak.

— Benedek — mondta Anna — és aztán még egyszer — Benedek György, anyám.

A férfi látszott, hogy megőrzött valamit a gyermekkor önkéntelen bizalmából; kerekre nyílt tekintettel állt előttük. Boroványiné visszahúzta a tekintetét, kicsit késve mondta: nagyon örülök... Mintha átestek volna a nehezre. Rögtön beszédbe kezdtek.

- Erre jártam — mondta Benedek — gondoltam, felnézek kicsit.
- Anna marasztotta: — maradjon itt vacsorára. Tarokkozik-e?
- Nem, de bridgezek.

Mégis, ahogy szó szót ért, valami bizonytalanság volt rajtuk. Mintha egyetlen dolog kezdődne és ezt röstellik a harmadik előtt. Anna egyszer kislány korában azon pórén, ahogy a fürdőkádból kiemelték, a nagy tükör elé szaladt, táncolni kezdett, de akkor rányitott az anyja és azt a tekintetet nem felejtette el soha. Mintha az öregasszonyon most is olyasforma ítéletet látna. Nem bírta nyugodtan, idegeskedett, sokat nevetgélt.

— Hogy tetszett utazni? — kérdezte Benedek. Érezte a szavak semmisségét bosszúsan izetlenült benne, de csak mondta tovább: — ilyenkor szép az utazás, szívesen mennék magam is, de ehhez cél kellene és idő. Sajnos, egyik sincs.

— Látja, kérem — kapott a szón Boroványiné — ezért csodálkozom a lányomon, miért nem ment el a vőmmel. Füred ilyenkor a leg-szebb, teli van virággal és még nincsenek szunyogok.

Othagyta nézését a férfin. Valamin megakadt az előbb s azt most

jobban szemügyre vette. A tartásában látott valamit, pedig kifogástalanul elegáns ember volt, de mintha nem hazulról hozta volna, túlságosan látszott rajta a jó társaság. Aztán, hogy kemény fürkészéssel a kezeit is jól szemügyre vette, már tudta, hogy mit mondana a lánynak, hacsak egy percet magukban lehetnének: — fiam, a vendéged, megengedem, hogy törekvő, okos ember, de sokat küzködhetett. A szülei iparosemberek lehettek, nem figyelted meg a kezeit?

— Talán kollégája Jenőnek? — kérdezte aztán.

— Nem, kérem szépen, orvos vagyok.

— Idegspecialista — egészítette ki Anna.

Boroványiné olyan jó fészket talált magának a divány sarkában, akár egész este elfigyelhetette volna onnan őket. Eldőlt a párnán, derűsen nézett mindent, de látszott, egy pillanatra sem hevül jobban. A jól megélt élet nagyon biztos fölénye látszott, becsületre kényes körülmények biztonsága. Mintha azt mondta volna ezzel: a csodálatot és kedvességet elfogadom az idegentől, de többet aztán ne adjon nekem, én már ismerem az életet... Még ez a kis foghiány is, mintha emelte volna a független mult méltóságát a temérdek ráncokkal együtt. Pedig sokféle kuszált, sokfajta ráncok voltak ezek. A száj két sarkában keserűen álltak, mintha azt mondanák: sokat, bizony igen sokat kellett szenvednem, de megbocsátottam mindent, csak épen nem feledtem. A homlokán aztán diadalmasan huzódtak a sűrű barázdák, látszott, van elég oka lenézni a fiatalt; haj, az még nem tudja, mi az élet; idegeskedik, keresgél, aztán majd rájön egyszer az is, hogy semmivel a világon meg nem változtatjuk a sorsot. Csak épen a szeme körül voltak ellágyuló, meleg ráncok, ölbecsalógató anyahívás, ciróka-maróka játék.

— Pszichiáter — mondta Anna még egyszer és dicsekedve ragyogott a hangja. Az öregasszony mozdult egyet. Ahogy most a lányára nézett, egyik szemét becsípve, a másikkal csak annál jobban megfogva, a száját ravasz nevetés öntötte el, le lehetett olvasni amit gondol, hogy most elárultad magadat, lányom. Pár pillanat múlva már nyugodtan diskurált:

— Ideg orvos, pszichiáter... bizony az én fiatal koromban még alig hallottunk róla; sok baj volt akkor is, de az idegekről nem igen beszéltek. Valahogy nem foglalkoztunk annyit magunkkal. Higyje el, doktor úr, mindennek a munkátlanság az oka, pláne egy asszonynál. Az én időmben úgy elfoglaltuk magunkat, betegségről csak akkor tudtunk, ha a láz levett a lábunkról.

Egyet sóhajtott: — akkor még kötelességérzés volt az embereken. Mindenki ott volt a maga helyén, nem is volt annyi baj.

Benedek helyeslőleg hajolt feléje, aztán kicsit családiásan mondta:

— Mintha csak az édesanyámat hallanám, egészen az ő szavai. Szegény, még most sem helyesli, hogy ideg orvos lettem; azt mondja, nem komoly dolog ez, képzelgőknek képzelgő az orvosuk is. Szerinte ez nem tudomány.

Nevetett. Látszott, szeretné, ha kérdeznék és beszélhetne tovább az anyjáról; egy-két emléket mondana el, ami asszonyok közé olvaszt és felmelegedést biztosít. A szemében jóság ragyogott. De Boroványiné hallgatott. Beharapott száján tudatos közöny volt. Változtatott a tárgyon, a színházak műsorait vették sorra, az operát és a koncertokat.

— Mért nincs itthon Jenő — sóhajtotta akkor?

— Ha jegyet parancsolnának — vágott a szavába Benedek — bármelyik este rendelkezésükre állhatok. Beszerzem szívesen.

Gyerekes nevetéssel ügyetlenül mondta még:

— Jenő helyett, ha megengedik; hölgyeknek kényelmetlen este egyedül.

Tovább vitáztak. Sorra vették megint a színházakat, de amint Benedek kínálgatta magát, az öreg ügyesen, hogy észre sem vették másra fordult. Látszott, huncfut asszony lehetett valaha. Merészen nézett szembe, de azért a tekintet síkja elferdült, egyik pupillája beljebb volt a másiknál.

— Jenő nevetne most rajtunk — mondta — vele ugyan nem lehet vitázni. Az ősszel is, hogy itt voltam, se szó, se kérdés, hogy jó lesz-e így vagy jó lesz-e úgy, egyszerűen ránktukmált mindent. Igaz, régen ismert bennünket, hát az ízlésünket is tudja. Szemünk előtt nőtt fel, apja, anyja jó barátunk volt; közelben laktak.

Most már úgy csűrte-csavarta a dolgot, hogy bármiről adódjon szó, belekeverje a vejét. Makacszkodva tért vissza rá, mintha magában mulatna ezen. Azok megértették: kivált közülük, odaállt a negyedik mellé. És milyen biztos, fölényes, itt nem lehet apelláta, jól kipróbált igazsággal intézi a dolgot.

— Igen, Jenő kedves, jómodorú fiú — mondta Benedek; nem nézett rájuk, gyorsan felhajtott egy pohárával az imént töltögetett édes italból. Anna felnevetett; csúfolódó kemény hang volt. Már ki is nyílt a szája, hogy mond valamit, akkor belátott az anyja szemébe és gyorsan féloldalt fordulva mondta:

— Majd itt lesz megint három hét . . .

Most már olyan megbénult volt, csak arra vigyázott, hogy el ne árulódjék valami. Az érzékenység egyre jobban fojtotta, észrevétlen percek óta tördelte már a gyufaszálakat . . . Mióta az anyja megérkezett, mindig jobban érezte, hogy ahogy ők itt hárman együtt ülnek, csúnya dolog. Érzik egymás kíváncsiságát és erre kölcsönös hazudozás a válasz.

Az imént még homlokig lángolt, most, mintha hidegrázná, elillant róla minden szín s mint valami nagy hőstett, úgy szaladt fel ajkán a sóhajtás.

Benedek az öreget hallgatta, de lopva a fiatalt figyelte. Különkülön mindegyikkel el tudott volna lenni, de így hármasban sehogy sem illettek össze. Legalább egy tekintetet cinkoskodhatnék az asszonnal, de az most önmagába mélyedt, két szemhéját leengedte, mintha igen belül keresgélne valamit . . . Jó, hogy vacsorához ültek akkor. Volt végre dolog, amiben találkoztak.

— Ilyen vesepecsenyét vidéken nem kapni — mondta az öreg. — Sok minden nem úgy van ám, ahogy városban hiszik . . .

Anna csak alig nyúlt az ételhez, koraöregség volt rajta s amint a férfit figyelte, egyre jobban elborult : Lám, milyen jóízűen tömi ez magát, látszik, nincs egyéb gondja ; a férfinak könnyű, ilyen mind, az evés kellemetessége feledtet velük mindent.

Bosszús volt és, hogy bosszantsa valamivel, az urát emlegette :

— Még nem mondtam ; kaptam levelet délután. Elégedett : a koszt jó, a szobája a tóra néz. Ugy látszik, sokat lesz vízen, már első nap bérelt vitorlást. Azt írja, ha utána mennék, tehetnénk kirándulásokat, már van hajójárat.

Az anyjához beszélt, de tudta magán a férfi nézését s valami körműző kegyetlenséggel csak azért is azt mondta :

— Még nem feleltem, magam sem tudom, mit csináljak?

— Ugy? — mondta halkan Benedek.

Az öregasszony kapott a lánya szaván, letette a villát, a tányérját is arrább tolta ; ünnepeles volt, mint nagy igazságok papnöje :

— Természetes, hogy mégy !

Anna két szeme tele volt könnyel. Különös érzelmi válság volt ez ; még imént a férfit ingerelte, most az anyjára volt bosszús. Tehetetlen volt és agyonkínzott. Az anya, mintha nem látná, nyugodtan beszélt tovább, nem mondott újat ; az ő igazságait régen közmondásokba szedték . . . Anna ingerülten szólt :

— Ajjaj, azért van elég baj mindenütt, amiről nem tud az idegen. Az ízlés sok mindentől eltiltja az embereket, a látszat legtöbb helyen csal.

Az anya összehúzta szemöldökeit, száján volt a rendreutasítás, hogy csak te ne beszélj, neked nagyon rendes urad van, jó lesz megbecsülni . . . de nem mondta, hagyott egy kis szünetet és akkor Benedekhez fordult :

— Nem is kérdeztem, régi barátok Jenővel? Talán iskolatársak?

— Nem, kérem szépen, egy éve ismerem, de akkor rögtön jóbarátok lettünk. Emlékszik, Anna? A Kendy-zsúron találkoztunk először.

Csak így, Anna. Nem lehetett tudni mire gondolt Boroványiné ; két szemhéja úgy állt, mint a színpad vasfüggönye. Annába forró láng szökött fel, ott hagyta szemét a férfin, úgy forrtak össze, mint egy hosszú csókban. Egész este ez az egy pillanatuk volt. Jókedvük lett ; beszélgettek, csak évdöve, de a béke bizsergő édessége látszott.

— Még most se tudom tulajdonképen, melyik színházra gondolnak, jó lenne holnapra az Opera?

— Jaj, de nem ismeri az asszonyokat, ha azt hiszi, hogy ilyen hamar tudnak határozni !

— Igaza van, de szeretném tudni, magukkal lehetek-e holnap?

— Majd meglátjuk.

— Hát állapodjunk meg abban, én minden körülmények között idejövök délután.

Erre a szóra az öregasszony felébredt, nem rejtegette tovább magát :

— Ne csináljunk semmi programot, nem tudjuk, hogy lesz ; fiam, neked se mondtam még, holnap nyakunkba kell vennünk a várost. Legokosabb, ha bent ebédelünk valahol. Nem tudhatjuk, mikor kerülünk haza.

— Mi az a sok dolog?

— Majd meglátod. A doktor úr, úgy-e, megbocsát?

Most elárulta, hogy egész este elnyelt valamit, nem akarta idegen előtt, de a vacsora végén, néhány korty édes bor után már nem tudta magába fojtani.

— Egy kis pénzt hoztam, vásárlunk egyet-mást. Neked is.

Összenevettek. Anna egyszerre elemébe volt, közelebb húzta magát. Benedek kimaradt, apatikusan szívta a szivart, ivott és lassan elfeledkezett a füstkarikák figyelésébe. Azok zavartalan beszéltek pénzről, vásárlásról, ruhákról. Anna kíváncsiskodott, az anyja ugratta. Később meghalkítva jóízű ravaszággal mondta el :

— Hát persze, apád nem tud a dologról. Nehogy elárulj egyszer előtte. Áldott jószívű, csak pénzt ne kérjen tőle senki. Mindig kellett egy kis fifika ; dehát könnyű becsapni. Nemrég adtam el az újbort, aztán több vagón krumplit meg zöldséget ; apád azt hitte, mindezt eladtam már az ősszel. Most dupláját kaptam értük. Itt a pénz !

Ahogy egymásra nevettek, férficsalás volt abban. Olyan egyek voltak így, egy öreg és egy fiatal macska. Doromboltak a pénznek és szeretve nevelték az otthonmaradt öreget :

— Pénzt nem szabad kérni, akkor dirmeg-dörmög. Most már egyébre se költene, csak pipákra. Mióta utoljára láttad, épen duplája a pipatórium. Nem bánnam én, csak ne állítaná teli hamuval az asztal mellé, gondolhatod, feldönti és kész a szemét.

Anna félszemmel figyelte, Benedek hány ásitást nyelt már. Az urára gondolt ; igaz, négy szemközt egy idő óta nem volt vele miről beszélni, de most sokkal kényelmesebb lenne, ha ő ülne itt ; hogy tudna az örülni velük, mennyi terve lenne egyszerre. Különös is az, hogy milyen az ember : az egyikkel tud mindenről beszélni, csak épen egyről nem és ezért erre az egyre keres egy másikat ; ezzel meg csak arról az egyről lehet beszélni, minden egyéb dologban félszeg vele . . . Érezte, hogy anyagiakban egyetlen egy emberrel érthetik csak egymást, az urával. Idegenül nézte most a másikat. Az úgy ült közöttük tanácstalan beletörődéssel, mint útszélen az együgyű faszentek. Hogy nem törődtek vele, megfélemedezett magáról, a fogát piszkálta. Ilyen modortalanul fakó nem volt eddig soha, mintha a kedélyét kifacsarták volna és ami megmaradt, az ízetlen és használhatatlan.

Csak annál jobban nekibátorodott az anyja. Ugy ült a bőrkarosszékben, mint egy hadvezér. Elárulta, hogy több napig marad.

— Lehet, hogy megvárom Jenőt, hacsak nem mégy utána.

Valami eszébe jutott, erre felállt, kifelé tartott a szobából :

— Elfelejtettem mondani, két kappant hoztam meg egy malacot ; a lányoknak már szoltam, tegyék jégre. A malacból galantint csinálunk ; szólok, nehogy reggel nélkülem fogjanak hozzá.

Benedek felállt, nyujtózkodott, de mintha nem nőtt volna meg akkorára, mint máskor ; összetörten fáradt volt. Hogy a felgyülemlett kifakadásait elnyomja, megfogta az asszony kezét. De a nézése zavaros maradt, mint hideg párával megtelt üveg. Anna rántott magán, a széket is arrább húzta. Erre kirobbant a férfi :

— Miért kívánta maga ezt? Látja, milyen felesleges vagyok.

— Nem gondolhattam, hogy ennyire nem ért meg bennünket.

Benedek haragosan nevetett:

— De hiszen, kedves, mi azt vártuk, hogy bennünket értse nek meg.

— Egészen mindegy.

— Ez is asszonylogika !

Az öregasszony jött. Sugárzott, látszott a szemefényén, valamivel kedveztek neki ; minden ránca nevetésbe szaladt :

— Nahát, nagyszerűek a te lányaid ! Azt mondja az egyik : de tetszik hasonlítani a fiatal nagyságos asszonyhoz

Nevettek rajta. Az öreg a lánya mellett állt, gyönyörűséggel nézte az elmúlt régi magát.

— Pedig apádhoz is hasonlítasz. A homlokod ! — mondta akkor.

Benedek így látva őket, torkig tele lett. Olyan egyik voltak ; látszott a fiatalon, csak hízék kicsit, meglesz az a tokája, ami az anyjának olyan unalmasan nyugalmas jelleget ad. Egyébként is olyan, mint az anyja : kisméretű, polgári, szenvedélytelen. Ezek számára nincs elementáris erő, kimérecskézett utakon járnak ; fő nekik a biztos fedezet. Beszéltek-e egyébről : csak a pénz, a jövedelem, a jó mód . . .

Most megakadt azon a foghiányon és elképedt ; még így is egy arc a lányával : egy arc, egy lélek . . . És kívánta a felszabadító lélekzést, mint utas hosszú alagút után, ha már torkig tömte a fulladt levegő. Ledobta a szivart és felállt. Nem marasztotta senki. Anna nézte, mint gyermek, aki tud a bünéről, de azért kell neki, hogy másra fogja.

Benedek akkor, ahogy volt, meghajlott előttük, vigyázva, hogy egyikre se nézzen, megbotlott s most már belezavarodva egyensúly nélkül esett az ajtóig. Nem annyira látta, csak érezte, hogy nevetik. Szeretett volna ő is csikorgatósan kacagni, de csak gúnyos mosoly volt a száján. Annyi volt ez, csak asszonyok képesek erre.

Hallgatva várták, míg a lépések zaja eloszlik. Diadalmas volt az öregasszony akkor ; nézte az ajtót, mintha mondaná : ezt kidobtam, de remélem, örökre . . .

Fel is nevetett.

— Csakhogy végre egyedül vagyunk ! Órák óta vagyok itt s még alig beszéltem veled.

Leoltotta a nagy csillárt, csak egyetlen égőt hagyott meg. Akkor teát kért. A rézszamovár zümmögött, különben csend volt és a nagy csendben Anna hallgatása makacs dacnak tűnt fel.

— Kedves ember ez a Benedek, kétségtelenül művelt és szép férfi — mondta Boroványiné. Kicsit megállt; szemében már ott volt a csípős, de . . . de előbb még kitöltötte a teát és nyelt belőle:

— De énám mindig zavarólag hat az olyan ember, aki otthonoskodik, pedig nem érzi magát otthon. Ezt valami feszélyezte . . . Gyakran jön hozzátok?

— Csak ha erre viszi a dolga.

Annában a hazugság után még jobban nőtt az ellenséges dac. Kellett, akit okolhasson.

Ilyen az öregség — gondolta — minden szó, minden gondolat annyira elrendezett benne, hogy az ítélet nem repülhet túl a köznapiságon, ilyen bölcseséggel szemben hiábavaló minden küzdelem . . . Az biztos, hogy ma elrontottak mindent.

És nem bírta tovább, felzokogott. Szeretett volna elrohanni, lepihenni valahol, ahol nincs zavar és nem tudnak semmiről. Nagy szégyen volt. És egyszerre semmi, rettenetesen semmi lett a férfi. Amire gondolt, zavar és bizonytalanság volt, mintha önkarat nélkül került volna a dologba.

— El is utazom — gondolta akkor.

Az óra ütött, az öregasszony felállt.

— Korán keljünk holnap — mondta.

A dolog felett napirendre térve ment kifelé. Még visszanézett, mintha azt mondaná: csak az a család marad meg, ahol nem történnek nagy dolgok, lám, van elég rossz példa . . .

Bohuniczky Szeji.

ESIK.

*Most tartja az ős a lakzit,
Az ablakon víz patakzik.*

*Víz alatt a kert, az utca,
Víz folyik a galambducba.*

*Hunyorog az utcalámpa,
Víz van! Víz van! — ezt kiáltja.*

*A temető vízben gyászol,
Fut a festék a fejjáról.*

*A betűt a föld beissza
És nem folyik soha vissza.*

Falu Tamás.